

Kraljevski institut britanskih arhitekata - RIBA

IZVEŠTAJ O POSETI RIBA AKREDITACIONE KOMISIJE

za

Arhitektonski fakultet – Univerzitet u Beogradu

Osnovne akademske studije Arhitektura (OASA) (3 godine)

Master akademske studije Arhitektura (MASA) (2 godine)

Datum posete: 5-6. novembar 2014.

Izveštaj potvrđen od strane RIBA Komisije za obrazovanje: 11. februar 2015.

Uvod

Akreditaciona komisija želi da zahvali Arhitektonskom fakultetu – Univerzitet u Beogradu na pozivu da se programi OASA i MASA uzmu u razmatranje za status RIBA programa-kandidata. Komisija je veoma zahvalna zaposlenima i studentima ovog fakulteta za sav uloženi rad na pripremi velikog broja portfolija i kvalitetno koncipirane izložbe radova za oba programa, kao i za organizaciju boravka članova komisije.

1. Studijski programi koji se razmatraju za status programa-kandidata

- Osnovne akademske studije Arhitektura (OASA) (3 godine)
- Master akademske studije Arhitektura (MASA) (2 godine)

Naziv institucije koja izdaje diplome ovih programa

Univerzitet u Beogradu

Dekan fakulteta

Profesor dr Vladan Đokić

Prodekan za saradnju sa inostranstvom

Profesor Branko Pavić

2. Članovi akreditacione komisije

Derek Kotrel (Derek Cottrell)	(Predsednik akreditacione komisije: Direktor programa arhitekture Univerziteta Linkoln)
Pol Džons (Paul Jones)	(Potpredsednik akreditacione komisije: Direktor programa arhitekture, Univerzitet Nortumbria)
Negar Mihanjar (Negar Mihanyar)	(Članica komisije iz prakse: Hokins/Braun)
Sofi Bejli (Sophie Bailey)	(Rukovodilac procesa RIBA akreditacije: posmatrač)
Dejvid Gloster (David Gloster)	(RIBA Direktor za obrazovanje: izvestilac akreditacione komisije)

3. Procedure i kriterijumi posete

Akreditaciona komisija obavila je posetu prema poslednjoj reviziji *RIBA procedura za akreditaciju programa i akreditacionih kriterijuma*, koja je na snazi od septembra 2011. Više informacija dostupno je na www.architecture.com.

4. Preporuke akreditacione komisije

Univerzitet u Beogradu – Arhitektonski fakultet uputio je poziv akreditacionoj komisiji da razmotri dodeljivanje statusa programa-kandidata petogodišnjem programu (3+2), kao i da proceni ekvivalenciju sa RIBA stepenom 1 i stepenom 2; stepen 1 podrazumeva prvi ciklus obrazovanja koji vodi ka diplomu osnovnih studija (i u kontekstu EU obično podrazumeva trogodišnji program), dok RIBA stepen 2 obično podrazumeva dvogodišnji program koji sledi. Dobijanje statusa "programa-kandidata za akreditaciju" podrazumeva da se smatra da program ima potencijala da ispuni RIBA kriterijume i ostvari punu akreditaciju, ukoliko se sprovodi kako je predviđeno.

Preporuka Akreditacione komisije usvojena je od strane Grupe za nove programe u januaru 2015. godine.

Na sastanku održanom 11. februara 2015. god. RIBA Komisija za obrazovanje je potvrdila:

- Status programa-kandidata za ekvivalentnost RIBA stepenu 1 dodeljen je Osnovnim akademskim studijama Arhitektura (OASA) u trajanju od 3 godina ukupno,
- Status programa-kandidata za ekvivalentnost RIBA stepenu 2 dodeljen je Master akademskim studijama Arhitektura (MASA) u trajanju od 2 godine ukupno.

RIBA Komisija za obrazovanje je takođe odobrila preporuku Akreditacione komisije da kompletna akreditaciona komisija razmotri ove programe za početnu i kompletnu RIBA akreditaciju za ekvivalentnost stepenu 1 i stepenu 2 do datuma u toku 2015-16. godine koji će biti dogovoren. Na ovaj način fakultet će imati vremena da pripremi akcioni plan po preporuci akreditacione komisije, a kompletna akreditaciona komisija moći će da razmotri radove studenata koji će diplomirati u toku školske 2014-15. godine.

5. Pohvaljuje se

- 5.1. snažna i trajna kultura istraživačkog rada na Fakultetu koja je postignuta kroz raznovrsnost nastave i koja se odražava u jasnom izrazu akademske namere na kome se zasnivaju predmeti na svim nivoima i celi program
- 5.2. želja Fakulteta da se na pozitivan način repositionira u nacionalnom, regionalnom i međunarodnom kontekstu kroz studentske projekte i istraživačke rezultate koji će imati jedinstveni kredibilitet i koji će privući buduće studente, istraživače i predavače iz Srbije i inostranstva
- 5.3. posvećenost zaposlenih i studenata kreativnim projektantskim temama, što je naročito izraženo kroz makete i ostali 3D materijal koji upotpunjava studentske projekte
- 5.4. razvoj kvalitetnog fakultetskog veb sajta koji predstavlja izvor informacija za studente i zaposlene, ali i sredstvo promocije arhitekture u zemlji i regionu
- 5.5. program gostovanja međunarodnih predavača, kritičara i izložbi koji se stalno unapređuje, i koji promoviraju kritičko razmišljanje o arhitekturi u zemlji i u regionu.

6. Akcioni plan

Predsednik akreditacione komisije naglasio je da su aktivnosti na sveobuhvatnoj listi koja sledi zamišljene kao konstruktivni predlozi Arhitektonskog fakulteta – Univerzitet u Beogradu u cilju unapređenja akademskih standarda i načina studiranja. Predsednik komisije takođe je istakao da će, iako je akreditaciona komisija formirala najcelovitije moguće mišljenje o studentskim radovima u okviru vremena koje je imala na raspolaganju, kompletna RIBA akreditaciona komisija biti još stroža u razmatranju studentskih radova i akademskih portfolija i u proceni stepena ispunjenja Opštih kriterijuma i Kompetencija diplomaca.

Detaljna priprema za posetu kompletne komisije je iz tog razloga od ključne važnosti; primeri akademskih portfolija i format izložbe biće dogovoreni pre posete. Što se tiče prve posete, akademski portfolio sadrži *sve* ocenjene radove pojedinačnog studenta u toku akademske godine. Još jednom, za kompletnu komisiju, uz primere portfolija treba pripremiti i liste ocena za sve upisane studente, rangirano prema uspehu, da bi se pojasnili standardi ocenjivanja za sve upisane generacije na svakom nivou.

Aktivnosti su podeljene u dve kategorije; i) organizaciona i pedagoška pitanja i ii) komentar o ispunjenosti RIBA Kompetencija diplomaca za stepen 1 i stepen 2, kao i o ispunjenosti RIBA Opštih kriterijuma.

Sledi sažetak prve kategorije:

6.1. **Struktura Fakulteta i uloge departmana; integrisano projektovanje**

Iako to ne predstavlja potpuno kočenje studentskog rada, ima indikacija da postoje tenzije između zahteva tri departmana: Arhitekture, Arhitektonskih tehnologija i Urbanizma. Uprkos mogućnosti da nastavnici iz sva tri departmana zajednički sastavljaju studentske zadatke, administrativni zahtev da se zadaci odvojeno predaju za sve tri oblasti, od kojih svaka doprinosi razvoju arhitekture koja odgovara svom mestu, kulturi i funkciji, studentima predstavlja prepreku da projektantske zadatke u studiju razrešavaju na sveobuhvatan i integrisan način.

- Fakultetu se najozbiljnije preporučuje da fundamentalno revidira svoju strukturu i organizaciju departmana, u cilju stvaranja jedinstvenog, integrisanog studijskog programa čiji će diplomci biti svestrani i kompletni projektanti.

6.2. **Departman za arhitekturu**

Vraćajući se na tačku 6.1, najuspešniji projekti na Master nivou bili su oni koji pokazuju sofisticiranu konceptualizaciju, dobro razumevanje istorije i teorije na kojima se bazira arhitektonsko projektovanje i istinsku formalnu inventivnost. Ipak, ograničena razrada detaljnih statičkih i konstruktivnih rešenja nekih projekata ostavlja utisak da potencijal studentskih radova nije do kraja ispunjen.

Vezano za **Kompetenciju diplomaca KD2.3: Sposobnost da se procene materijali, procesi i tehnike primenjene u složenim arhitektonskim projektima i izgradnji objekata, i da se oni integrišu u izvodljive projektne predloge**, potrebno je razmotriti sledeće:

- M9 – diplomski projekti trebalo bi da uključuju detaljnu analizu postojećih tehničkih primera/presedana, što podrazumeva i poboljšanje kvaliteta prezentacije kroz crteže i makete koji pokazuju materijalizaciju, statička, konstruktivna i ekološka rešenja, kao i ključne strategije efikasnog korišćenja materijala i održivog projektovanja.

Vezano za **Opšti kriterijum OK6: Razumevanje arhitektonske profesije i uloge arhitekta u društvu, posebno u pripremi projekata koji uzimaju u obzir socijalne faktore**, potrebno je razmotriti sledeće:

- Komisija primećuje i pohvaljuje veliko interesovanje za arhitektonsku i urbanističku morfologiju i tipologiju u čitavom programu, ali najozbiljnije preporučuje da se budući projektni zadaci u većoj meri bave lokalnim zajednicama i njihovim članovima, kao i da sadrže više proaktivnih strategija u tom smislu.

Vezano za **Opšti kriterijum OK10: Neophodne projektantske veštine kako bi se ispunili zahtevi korisnika u okvirima finansijskih ograničenja i građevinskih propisa**, potrebno je razmotriti sledeće:

- Iako je prostorna i formalna uzbudljivost mnogih projekata za pohvalu, jasno je da normativni projekti takođe imaju svoje mesto u tkivu grada; i u jednom i u drugom slučaju važno je da studentima bude dostupno gradivo koje im omogućava da shvate i prihvate finansiranje projekata kao ključni resurs kojim se mora upravljati, kao i da se to odrazi u finalnim prezentacijama u 6. i 10. semestru.

6.3. **Departman za arhitektonske tehnologije**

Vraćajući se još jednom na tačku 6.1, komisija je razmotrila rigoroznost predavanja iz oblasti arhitektonskih tehnologija koja su studentima od suštinske važnosti za razumevanje tektonske

i materijalne realizacije arhitektonskih projekata. Ipak, u određenom broju portfolija sa Master programa evidentna je preterana naglašenost tehničkih rešenja nauštrb kreativnog arhitektonskog projektovanja. Uzimajući u obzir **Kompetenciju diplomaca KD2.1: Sposobnost da proizvedu složene projektne predloge pokazujući razumevanje aktuelnih pitanja u arhitekturi, originalnost u primeni predmetnog znanja i, gde je moguće, testiranja novih hipoteza i razmatranja**, potrebno je razmotriti sledeće:

- Kroz studio projekte na Master programu potrebno je značajno bolje pokazati da su studenti svesni kompleksnog savremenog diskursa u oblasti arhitekture, i da testiraju svoje sopstvene pozicije u okviru tog diskursa kroz integrisano projektovanje.

6.4. Departman za urbanizam

Vraćajući se na tačku 6.1, komisija smatra da je ohrabrujuća dubina i širina studentskog razumevanja toga šta sačinjava urbanističko planiranje, kao i način komunikacije u okviru projektnih vežbi i projektnih predloga za savremeni gradski prostor. Ipak, vezano za **Kompetenciju diplomaca KD2.1: Sposobnost da proizvedu složene projektne predloge pokazujući razumevanje aktuelnih pitanja u arhitekturi, originalnost u primeni predmetnog znanja i, gde je moguće, testiranja novih hipoteza i razmatranja** i **Opšti kriterijum OK5: Razumevanje odnosa između čoveka i objekta i između objekata i njihovog okruženja, i potrebe da se objekat i prostori između odnose prema ljudskim potrebama i meri**, trebalo bi razmotriti sledeće:

- Postoji hitna potreba da se kroz projekte u okviru studija bolje sagledavaju teorije prostora i stvaranja mesta, kao i da se kroz crteže, makete i simulacije pokaže širi raspon savremenih načina analize konteksta.

6.5. Struktura programa i programskih modula; odgovornost za koordinaciju

Da bi se ohrabrio progresivan proces unapređenja kurikuluma, komisija preporučuje da se rukovodiocima studijskih celina prepusti veća odgovornost za razvoj akademskih modula. Svaki modul treba da bude pažljivo analiziran i formulisan u cilju bolje integracije intelektualnog, praktičnog i profesionalnog dela arhitektonskog kurikuluma, u cilju smanjenja broja ispita i ukрупnjavanja broja kredita.

6.6. Digitalne i analogne tehnologije za projektovanje i fabrikaciju; radionice na terenu

Uprkos ograničenim finansijskim resursima, studenti su razvili inventivan i veoma raznovrstan spektar tehnika za pravljenje maketa; komisija je bila impresionirana njihovim radovima. Ipak, imajući ovo u vidu, jasno je da program arhitekture u ovom trenutku može da se razvija u smeru u kome bi ceo Fakultet bio definisan kao savremena radionica. Komisija stoga najozbiljnije preporučuje da se istraži kratkoročna i srednjoročna mogućnost investiranja u radioničke prostore koji bi dozvolili rad na srednjim i većim projektima, kao i mašinsku i ručnu izradu komponenata potrebnih za njihovu realizaciju. Na taj način studentima bi se omogućilo da kao uporište i pojašnjenje za svoje diplomske projekte koriste praktičan rad sa materijalima, kao i tehnička istraživanja obavljena na fakultetu. Fakultet bi trebalo da obezbedi opsežne mogućnosti za inkluzivnu analognu i digitalnu produkciju, uz korišćenje kako tradicionalnih materijala, tako i onih koji se tek pojavljuju.

6.7. Kritičko mišljenje i istraživanja zasnovana na projektovanju; opširniji strukturisani pisani radovi

Komisija je pohvalila ozbiljan pristup konceptualizaciji arhitekture i naprednu upotrebu istraživačke terminologije u definisanju različitih oblasti kurikuluma. Ipak, u tome je primećena izvesna protivrečnost, u smislu da je na Master programu diplomski projekat M9 praćen samo izveštajem o projektu. Dok je na ovaj način pokušano da se završni studio projekat postavi u odgovarajući teoretski kontekst, bilo je jasno iz razgovora sa istraživačima i studentima da je potrebno bolje razumevanje metodologije istraživanja kroz ceo program, a

naročito na Master studijama, da bi se poboljšala suština i sadržaj završnih projekata. Ovo bi takođe moglo da pomogne diplomcima koji planiraju da upišu doktorske studije – i možda nastave profesionalnu istraživačku karijeru.

Komisija preporučuje da Fakultet razmotri uvođenje zadatka čiji bi rezultat bio opširan, strukturisan pisani rad na Master nivou (drugim rečima, teza/disertacija), što bi za studente bio način da istraže određenu oblast sopstvenog interesovanja odvojeno od ostalih radova koje predaju; to bi, takođe, olakšalo i poboljšalo korišćenje izvora, metodologiju istraživanja, korišćenje referenci i pretraživanje literature.

6.8. Procedure ocenjivanja; interna moderacija i eksterni ispiti

Dok su studenti pokazali zadovoljstvo što dobijaju odgovarajuće povratne informacije o svom radu, izrazili su i stav da je njihov izbor studija ponekad uslovljen zabrinutošću za ocene, pre nego opštim obrazovnim merilima. Iako komisija shvata da je ovo viđenje možda preterano, ipak najozbiljnije preporučuje hitno uspostavljanje semestralnog internog procesa provere, kroz koji bi svi nastavnici studija diskutovali i revidirali ocene u svakoj od studijskih grupa, kako bi se obezbedila ravnopravnost ocenjivanja. Trebalo bi pozvati i nastavnike iz drugih predmetnih oblasti da doprinesu ovom procesu iz sopstvene perspektive. Za sva tri departmana preporučuje se da proces moderacije vodi član Departmana za arhitekturu.

Komisija takođe preporučuje sprovođenje sistema eksternog ispitivanja.

6.9. Smanjenje administrativnih i birokratskih obaveza; smanjenje broja zadataka za predaju

Komisija je svesna da postoji dobra administrativna podrška za program Fakulteta, ali je zabrinuta zbog toga što veliki broj kolokvijuma i ispita sa jedne strane opterećuje studente, a sa druge strane ih sprečava da razviju dovoljno pronicljiv i samokritičan stav prema sopstvenom radu. Svaki akademski modul bi iz tog razloga trebalo da bude pažljivo analiziran i pročišćen, u cilju bolje integracije intelektualnog, praktičnog i profesionalnog dela arhitektonskog kurikuluma, i ukрупnjavanja broja kredita.

6.10. Uključivanje svih predavača u organizaciju prelaznog perioda; mikro i makro nivo

Vreme posete RIBA komisije jasno se poklapa sa periodom transformacije kulture i rada Fakulteta koji je u toku; jasno je da je ovo politički osetljiv proces, i da promene uvek mogu da predstavljaju razlog za zabrinutost kod zaposlenih. Komisija preporučuje da se oforme manje konsultativne grupe na Osnovnim i Master studijama kako bi se ublažili neki od neizbežnih problema u modernizaciji nastavnog programa; ove grupe trebalo bi da uključe i predstavnike studenata. Ove konsultativne grupe trebalo bi redovno da se sastaju, i da izveštavaju ostale kolege i studente o napretku u redefinisaju kurikuluma i programa.

7. Razmatranje sadržaja programa prema akreditacionim kriterijumima

Predsednik akreditacione komisije naglasio je da je akreditacija proces zasnovan na uvidu, te sadržaj studentskih portfolija mora da demonstrira ispunjenost (pa čak i prekoračenje) i Kompetencija diplomaca i akreditacionih kriterijuma.

Ovaj deo Izveštaja obuhvata komentar na studijske programe u odnosu na RIBA akreditacione kriterijuma i većim delom je sadržan u prethodnoj tački 6. Ipak, s obzirom na potencijal projektantskog rada na najvišem profesionalnom nivou, komisija savetuje da se posebna pažnja posveti sledećim Opštim kriterijumima (i odgovarajućim pod-kriterijumima) naročito na Master studijama.

OK8. Razumevanje konstruktivnih sistema, konstruktorske i inženjerske problematike relevantne za arhitektonsko projektovanje.

Diplomac će imati razumevanje o:

1. Istraživanju, kritičkoj proceni i izboru alternativnog strukturalnog, konstruktivnog sistema i materijalizacije relevantnih za arhitektonski projekat;
2. Strategijama za izgradnju objekata i sposobnosti da se integriše znanje o konstruktivnim principima i konstruktivnim tehnikama;
3. Fizičkim osobinama i karakteristikama građevinskih materijala, komponentata i sistemima i uticajima specifičnih izbora na životnu sredinu.

OK9. Adekvatno znanje o fizičkim problemima i tehnologijama i funkciji objekta u cilju obezbeđenja unutrašnjeg komfora i klimatske zaštićenosti.

Diplomac će imati razumevanje o:

1. Istraživanju, kritičkoj proceni i izboru alternativnog strukturalnog, konstruktivnog sistema i materijalizacije relevantnih za arhitektonski projekat;
2. Strategijama za izgradnju objekata i sposobnosti da se integriše znanje o konstruktivnim principima i konstruktivnim tehnikama;
3. Fizičkim osobinama i karakteristikama građevinskih materijala, komponentata i sistemima i uticajima specifičnih izbora na životnu sredinu.

Komisija je zadovoljna načinom na koji su studenti razumeli zahteve ovih kriterijuma, ali smatra da bi diplomski projekti mogli i trebalo da primenjuju tehnološke, ekološke i materijalizacione aspekte kao vodilje procesa projektovanja. Podela ocenjivanja na predmetna područja u okviru nastavnog programa – pre nego sagledavanje kurikuluma kao celine – uočena je kao dopuna zadivljujućoj ambiciji da ceo Fakultet postane savremena radionica (iz tačke 6.6). Ukoliko se izrada maketa, posmatrana kao sredstvo za unapređenje projektantskog razmišljanja, profiliše i obimnije primeni (posebno na višim nivoima studija), Komisija preporučuje da se u diplomskim radovima više razvija afinitet prema arhitekturi kao "izgradljivoj umetnosti", sa izražajnijim tehničkim crtežima, maketima i drugim priložima kojima se predstavljaju studijski projekti.